

ชื่อเรื่อง การพัฒนาโรงพยาบาลลดโลกร้อนจากองค์กรสู่เครือข่ายด้วยการจัดการความรู้

สภาพปัญหา

ในอดีตแต่ละวันศูนย์อนามัยที่ 5 มีขยะที่ต้องส่งให้เทศบาล. เป็นจำนวนมาก ในช่วงก่อนดำเนินการ พบว่ามีถังขยะหลายใบแตกร้าว ไม่มีฝาปิดขยะล้นและเคลื่อนตามทางเดิน ขาดการคัดแยกขยะ ก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อภูมิทัศน์และแหล่งพาหะนำโรคอันส่งผลต่อสุขภาพของผู้ป่วยและเจ้าหน้าที่ นอกจากนี้ยังขาดการเก็บข้อมูลปริมาณขยะในแต่ละวันแต่ละประเภทแต่ละแผนก/งาน/กลุ่มงาน ศูนย์อนามัยที่ 5 ได้น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ สู่การปฏิบัติ ตั้งแต่ปี 2548 และจากแนวคิดการจัดการขยะ คือ การพัฒนาคนของผู้อำนวยการศูนย์อนามัยที่ 5 ก่อให้เกิดนโยบาย “ลดขยะ ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้บุคลากรศูนย์อนามัยที่ 5” ปี 2552 ได้ก่อกำเนิดนโยบาย “ลดขยะห้ามเข้า” และปี 2553 ศูนย์อนามัยที่ 5 ได้พัฒนาต่อยอดสู่ศูนย์นโยบายโรงพยาบาลลดโลกร้อนหรือGREEN and CLEAN Hospital และมีความมุ่งมั่นพัฒนาสู่ศูนย์เรียนรู้ลดโลกร้อน เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ลดโลกร้อนแก่ภาคีเครือข่ายทั้งในและนอกพื้นที่ ตลอดจนการสร้างนวัตกรรมต่อเนื่องเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันทั้งนี้ศูนย์อนามัยที่ 5 ได้ใช้กระบวนการจัดการความรู้ใน 2 ระดับ คือการจัดการความรู้ภายในองค์กร และการจัดการความรู้กับภาคีเครือข่ายภายนอก

ความแตกต่างระหว่างกระบวนการก่อนและหลังจัดการความรู้

การจัดการความรู้ภายในองค์กรได้มีการเริ่มต้นอย่างจริงจังตั้งแต่ปี 2552 โดยจัดการหลายระดับตั้งแต่การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งทั้งองค์กร การจัดการความรู้ในกลุ่มย่อยได้แก่กลุ่มเจ้าหน้าที่บ้านพักกลุ่มลูกจ้าง กลุ่มคนสวน กลุ่มแม่บ้านทำความสะอาดภายหลังการจัดการความรู้ภายในองค์กร พบว่า มีความแตกต่างและมีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นคือเจ้าหน้าที่มีความรู้เรื่อง การคัดแยกขยะและมีรายได้จากการขายขยะ เกิดผู้ปฏิบัติจัดการความรู้ (คุณกิจ) และสามารถถ่ายทอดความรู้สู่บุคคลอื่นได้ มีหลายคนหลายเรื่อง เช่น

- * ผู้รอบรู้เรื่องขยะRecycleคือคุณจินตนา ยวนยี กลุ่มแม่บ้านทำความสะอาด
- * ผู้รอบรู้เรื่องการเพิ่มมูลค่าขยะRecycleโดยเฉพาะการประดิษฐ์ดอกไม้จากขวดพลาสติกที่ใช้แล้วคือคุณสันติพงษ์ พิศตะขบ งานประจำคือ x-ray ได้แสดงฝีมือการถ่ายทอดความรู้แก่เจ้าหน้าที่ผู้สนใจ ผู้ที่มาศึกษาดูงาน และสาธิตในงานแสดงนิทรรศการระดับชาติ
- * ผู้รอบรู้เรื่องการทำปุ๋ยหมักธรรมชาติคือ คุณทศพล ภู่นองศรี งานประจำคือ พนักงานขับรถ เป็นผู้มีความโดดเด่นในการนำเสนอทั้งในและนอกสถานที่ ภายหลังได้มีการถ่ายทอดให้คุณกิจเรื่องนี้เพิ่มขึ้นคือ คนสวนอีก 5 คน
- * ผู้รอบรู้เรื่องการทำน้ำหมักชีวภาพ คือ คุณสันติพงษ์ พิศตะขบ และคุณชัยพร สูงสูงเนิน
- * ผู้รอบรู้เรื่องการใช้ไส้เดือนคือคุณทศพล ภู่นองศรีและคุณชัยพร สูงสูงเนิน
- * ผู้รอบรู้และทดลองเรื่องการผลิตแก๊สชีวภาพจากเศษอาหารคือ คุณศุภกานต์ ทองเกลี้ยงและคุณชัยพร สูงสูงเนิน
- * ผู้รอบรู้เรื่องการใช้จักรยานปั่นเติมอากาศในน้ำ จักรยานปั่นน้ำปัสสาวะ และอุจจาระมาใช้ประโยชน์คือนายสมชาย ถือเกาะ

จะเห็นได้ว่า Tacit Knowledgeแต่ละเรื่องข้างต้น บางเรื่องจะมีหลายคน เนื่องจากมีการถ่ายทอดจากบุคคลสู่บุคคลภายในองค์กร เพื่อทดแทนกันกรณีที่ผู้ปฏิบัติงานหลักติดราชการ หรือบางคนจะทำได้หลายเรื่องเนื่องจากเป็นผู้มีความสนใจใฝ่รู้ และบุคคลที่กล่าวมาเกือบทั้งหมดสามารถเป็นวิทยากรทั้งภายในศูนย์เรียนรู้และได้ร่วมจัดนิทรรศการระดับประเทศมาหลายครั้ง

ผลการปฏิบัติตามแนวความรู้ใหม่ดีขึ้นกว่าวิธีเดิมอย่างไร

1.มีการสร้างนวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง ศูนย์อนามัยที่ 5 ได้รับโล่ศูนย์เรียนรู้ลดโลกร้อนGREEN and CLEAN Hospital จากกรมอนามัยตั้งแต่ปี2553 เป็นที่ศึกษาดูงานแก่หน่วยงานต่างๆทั้ง ในเขต และนอกเขต เป็นหน่วยงานแห่งแรกของประเทศที่กรมอนามัยจัดให้เป็นสถานที่ศึกษาดูงานของศูนย์อนามัยที่1-12 จากการพัฒนาและจัดการความรู้อย่างต่อเนื่อง ทำให้จากอดีตถึงปัจจุบัน ศูนย์อนามัยที่ 5 เป็นแหล่งเรียนรู้ลดโลกร้อนที่หลากหลายในด้านต่างๆ อาทิ นวัตกรรมการใช้ประโยชน์จากขยะอินทรีย์ โดยผลิตแก๊สชีวภาพ ปุ๋ยน้ำชีวภาพ น้ำยาเอนกประสงค์ น้ำยาล้างจาน ปุ๋ยหมักจากธรรมชาติ การเลี้ยงไส้เดือน นวัตกรรมการใช้ประโยชน์จากปัสสาวะ อุจจาระ การใช้ประโยชน์จากพลังงานทดแทนแสงอาทิตย์ควบคู่กับการออกกำลังกายด้วยการปั่นจักรยานเก็บพลังงานกลไว้ในหม้อแบตเตอรี่ แล้วสามารถเปลี่ยนเป็นพลังงานไฟฟ้า กิจกรรมการปลูกผักปลอดสารพิษตามจุด/บริเวณต่างๆ การจัดสรรที่ดินทำกิน ต่อยอดเป็นตลาดนัดผักปลอดสารพิษ รวมทั้งการคำนวณค่า Carbon footprint ฯลฯ

2 การขยายผลความรู้สู่ภาคีเครือข่าย จากการที่ศูนย์อนามัยที่5ได้เป็นศูนย์เรียนรู้ลดโลกร้อนก่อให้เกิดการขยายความรู้จากบุคคล องค์กรสู่ภาคีเครือข่ายอย่างกว้างขวางโดยในวัน Earth Dayเมื่อวันที่22 เมษายน2553 ศูนย์อนามัยที่5ได้จัดกิจกรรมลดโลกร้อนเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมกับภาคีเครือข่าย โดยร่วมกับคณะกรรมการที่ปรึกษาภาคประชาชนทำบันทึก MOUกับหน่วยงานภาครัฐ ท้องถิ่นเอกชน ประชาชน 26 เครือข่ายหน่วยงานที่mouอย่างน้อย 15 หน่วยงาน ได้ดำเนินงานตามกิจกรรมGREENมี 4 หน่วยงานที่ได้แบ่งปันความรู้โดยเขียนเรื่องเล่าการทำกิจกรรมของตนเอง และมี 5 หน่วยงานที่ศูนย์ฯได้ติดตามผลการนำความรู้ไปใช้จนเป็นแบบอย่างที่ดีในการลดโลกร้อน ในจำนวนนี้มีหน่วยงานที่สามารถขยายความรู้ไปสู่เครือข่ายอื่น โดยเครือข่ายที่mouและมีการพัฒนาต่อเนื่องจนเป็นศูนย์เรียนรู้โรงพยาบาลลดโลกร้อนต้นแบบ สามารถขยายความรู้ไปทั้งจังหวัดคือ โรงพยาบาลปราสาท จังหวัดสุรินทร์ ต่อมาปี2554-2557 ศูนย์ฯได้จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้แก่โรงพยาบาล และรพ.สต. ในเขต จนถึงปัจจุบันมีหลายโรงพยาบาลและรพ.สต.มีการพัฒนาต่อเนื่องจนผ่านมาตรฐานGREEN ระดับรพ.ได้แก่รพ.สุรินทร์ รพ.สังขะ รพ.ท่าตูม รพ.สนม รพ.บัวใหญ่ รพ.พิมาย รพ.โชคชัย รพ.คอนสาร รพ.กระสัง ระดับรพ.สต.ได้แก่รพ.สต.โคกสะอาดรพ.สต.นาราดพัฒนา รพ.สต.ตาจั่น รพ.สต.หลุบโพธิ์ รพ.สต.โคกสูง รพ.สต.โคกลำม โดยโรงพยาบาลดังกล่าวได้มีการถอดบทเรียนเป็นหนังสือเรื่องเล่าความสำเร็จ ทั้งยังสามารถเป็นที่ศึกษาดูงานแก่หน่วยงานอื่นๆได้ และล่าสุดเมื่อเดือนมีนาคม 2558 กรมอนามัยโดยสำนักอนามัยสิ่งแวดล้อมและศูนย์อนามัยที่5ได้ถอดบทเรียนโรงพยาบาลที่มีผลการดำเนินงานเพิ่มเติมที่จังหวัดบุรีรัมย์ และนครราชสีมาได้แก่ รพ..ห้วยราช และรพ.ประทาย

3.การขยายผลความรู้ในเวทีระดับชาติ: รางวัลแห่งความภาคภูมิใจ

- รางวัล Gold Award ประเภทGoodwill ในการจัดแสดงนิทรรศการเผยแพร่ในการประชุมระดับชาติ โดยร่วมกับกรมอนามัยจัดนิทรรศการThailand Research Expo 2010 หัวข้อ ชุมชนสุขภาพดี วิถีนี้โลกร้อน ณ ห้องประชุมบางกอกคอนเวนชันเซ็นทรัลเวิลด์ กรุงเทพฯ วันที่26-30 สิงหาคม2553
- รางวัลผลงานดีเด่น ในการจัดนิทรรศการการประชุมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมประจำปี2553 เรื่องการจัดการขยะคือการพัฒนาคน ณ โรงแรมปรีณิพาเลช เมื่อวันที่8-10กันยายน2553
- รางวัลที่1การนำเสนอแบบวาจา เรื่องการพัฒนารูปแบบการลดCarbon footprintศูนย์อนามัยที่ 5 ในเวทีประชุมวิชาการส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ครั้งที่4 วันที่ 17-19 สิงหาคม 2554 ณอิมแพคเมืองทองธานี
- รางวัลชนะเลิศ ดีเด่นอันดับที่2 ในการแสดงนิทรรศการในหัวข้อโรงพยาบาลลดโลกร้อนในเวทีประชุมวิชาการกระทรวงสาธารณสุขที่จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่10-12กันยายน2557

4.มีการถอดบทเรียนความรู้ในตัวคนจากTacit Knowledge เป็นความรู้ที่ชัดเจน หรือExplicit Knowledge จากการดำเนินงานที่ผ่านมา ศูนย์อนามัยที่5ได้จัดทำเอกสารความรู้เพื่อเผยแพร่แก่ภาคเครือข่าย แบ่งเป็น

4.1 ความรู้ที่เกิดจากนวัตกรรม เช่น นวัตกรรมการใช้ประโยชน์จากขยะอินทรีย์ โดยผลิตแก๊สชีวภาพ ปุ๋ยน้ำชีวภาพ น้ำยาอเนกประสงค์ ฯลฯ โดยจัดทำในรูปแบบนิทรรศการ แผ่นพับ

4.2 ความรู้ที่เกิดจากผู้ปฏิบัติจัดการความรู้(คุณกิจ) ที่มี Tacit Knowledge ในแต่ละเรื่อง ที่มีในตัวคน โดยการถอดบทเรียนและทำเป็น ไฟล์เอกสาร Explicit Knowledge

4.3 ความรู้จากการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ลดโลกร้อน ศูนย์อนามัยที่5 โดยจัดทำหนังสือPocket book เรื่อง บันทึกเรื่องราว GREEN and CLEANศูนย์อนามัยที่5

4.4 ความรู้จากการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ลดโลกร้อนของภาคีเครือข่าย โดยจัดทำหนังสือPocket book เรื่อง เส้นทางสู่ความสำเร็จโรงพยาบาลลดโลกร้อนนครชัยบุรินทร์